

Stichting
Kwaliteitsimpuls
Langdurige
Zorg

Jaarbericht 2023

Voorwoord

Voor u ligt het inhoudelijke jaarverslag van SKILZ over 2023. We kijken terug op een jaar met mooie hoogtepunten. Zo heeft SKILZ in 2023 haar eerste zes richtlijnen gepubliceerd op het platform Richtlijnen Langdurige Zorg (www.richtlijnenlangdurigezorg.nl). Dit platform is in 2022 door SKILZ in gebruik genomen en bedoeld voor zorgprofessionals, cliënten en naasten.

Naast de publicatie van zes richtlijnen in 2023, is er in dit jaar ook een vervolgsubsidie vanuit het ministerie van VWS aan SKILZ verstrekt. Er is al hard gewerkt aan nieuwe thema's, waaronder een richtlijn over Obstipatie in samenwerking met V&VN en een richtlijn over (medische zorg voor) Volwassenen met downsyndroom in samenwerking met het kenniscentrum van FMS (Federatie Medisch Specialisten). Ook wordt gewerkt aan vijf richtlijnen op het gebied van infectiepreventie. Vanuit het SRI (Samenwerkingsverband Richtlijnen Infectiepreventie), waarin SKILZ samenwerkt met RIVM en FMS, is dit jaar het tweede SRI-congres georganiseerd over duurzaamheid en richtlijnen.

Een ander hoogtepunt is het eerste SKILZ-congres in maart 2023. Dit congres is bezocht door ruim 220 deelnemers. Tijdens het SKILZ-congres 'Samen sterk voor kwaliteit in de langdurige zorg', hebben de deelnemers inzicht gekregen in belangrijke zorgthema's. Aan de hand van dilemma's is ingegaan op inzichten uit de SKILZ-richtlijnen en hoe deze vertaald kunnen worden naar de praktijk. Hierbij zijn diverse thema's van de SKILZ-richtlijnen aan de orde gekomen.

Ook noemenswaardig is de verbreding van het bestuur van SKILZ. Het bestuur van SKILZ, bestaande uit vertegenwoordigers van Verenso, NVAVG en V&VN is op 2 oktober uitgebreid met afgevaardigden vanuit de beroepsverenigingen van psychologen (NIP), (ortho)pedagogen (NVO) en sociaal werkers (BPSW). Deze verbreding betekent een breder draagvlak voor het werk van SKILZ, maar ook verbreding van organisaties die de richtlijnontwikkeling op diverse manieren ondersteunen.

We zijn trots op wat we het afgelopen jaar hebben bereikt en willen dat graag delen via dit jaarbericht 2023. Wij wensen iedereen veel leesplezier toe.

1. Organisatie SKILZ

1.1 Bestuur

SKILZ is in 2018 opgericht omdat er door steeds verdere samenwerking binnen de langdurige zorg, meer behoefte is ontstaan aan multidisciplinaire richtlijnen. Net zoals er in de praktijk vanuit diverse disciplines wordt samengewerkt, werkt SKILZ vanuit een multidisciplinaire samenwerking aan richtlijnen om de zorg voor cliënten te verbeteren. Om een goede afspiegeling van de langdurige zorg te waarborgen, is met het bestuur van SKILZ en de initiatief nemende beroepsverenigingen een visietraject over de governance doorlopen. Dat heeft geleid tot de keuze voor verbreding van de bestuurlijke basis. Deze verbreding betekent een breder draagvlak voor het werk van SKILZ, maar ook verbreding van organisaties die de richtlijnontwikkeling op diverse manieren ondersteunen. Door middel van een statutenwijziging per 2 oktober 2023, is de mogelijkheid gecreëerd om het bestuur van SKILZ uit te breiden. Hierdoor nemen naast afgevaardigden vanuit V&VN, NVAVG en Verenso nu ook het NIP (Nederlands Instituut van Psychologen), NVO (Nederlandse Vereniging van Pedagogogen en Onderwijskundigen) en BPSW (Beroepsvereniging van Professionals in het Sociaal Werk) deel aan het bestuur.

Het huidige bestuur bestaat uit Petrie Roodbol, onafhankelijk voorzitter en voorgedragen namens de Ervaringsraad; Nieske Heerema, vicevoorzitter en voorgedragen namens Verenso; Robbert Gobbens, penningmeester en voorgedragen namens V&VN; Arjen Louisse, secretaris en voorgedragen vanuit NVAVG; Robin van den Kieboom, algemeen bestuurslid en voorgedragen vanuit het NIP, Yvette Dijkxhoorn, algemeen bestuurslid en voorgedragen vanuit NVO en Hanneke Lugtenberg, algemeen bestuurslid, voorgedragen vanuit BPSW. Dit jaar heeft het bestuur afscheid genomen van Rhona Hoven die per 30 oktober 2023 is afgetreden. Zij was voorgedragen door Verenso.

Het bestuur heeft in 2023 zes keer vergaderd. Een belangrijk onderwerp vormde de herziening van de governance, de daarbij behorende statutenwijziging en aanpassingen in het bestuurs- en directiereglement. Verder zijn het inhoudelijk en financieel jaarverslag vastgesteld en de begroting en de aanvullende subsidieaanvraag goedgekeurd. Overige onderwerpen waren onder meer de meerjarenagenda, het beleidsplan, de voortgang van de richtlijnen en de ontwikkelingen binnen de drie raden.

Het bestuur van SKILZ voert regulier overleg met de directie Langdurige zorg van VWS. Tijdens de gesprekken komen de voortgang en de ontwikkelingen bij SKILZ ter sprake. SKILZ ervaart veel steun vanuit het ministerie van VWS.

1.2 Bureau

Bij het bureau van SKILZ hebben enkele wijzigingen plaatsgevonden. We hebben afscheid genomen van Francine van den Driessen Mareeuw die elders is gaan werken. Het is ons gelukt om een fijne collega en procesbegeleider aan te trekken en met Danique Bos is het team weer compleet. Ook hebben we afscheid genomen van Mariska Tekelenburg. Zij voerde als ZZP'er voor SKILZ het secretariaat en officemanagement uit. Annemieke Brink heeft de functie van Mariska overgenomen en is met ingang van mei 2023 bij SKILZ in dienst gekomen.

In totaal zijn er negen medewerkers bij SKILZ in dienst. De taken op het gebied van financiën worden vervuld door een controller die deze taken als ZZP'er uitvoert. SKILZ is een lerende organisatie en intern zijn workshops georganiseerd onder meer op het gebied van

het toepassen van eenvoudig taalgebruik, definities en terminologie, inclusief denken en de SKILZ-richtlijnmethode die is gebaseerd op de AQUA-leidraad.

1.3 Raden

SKILZ heeft drie raden waarin partijen uit de langdurige zorg zijn vertegenwoordigd. De Ervaringsraad bestaat uit vertegenwoordigers van cliëntenorganisaties, zoals KansPlus, LOC en Patiëntenfederatie Nederland. De Partnerraad bestaat uit vertegenwoordigers van de brancheorganisaties en enkele landelijke spelers zoals het Zorginstituut Nederland (ZiN) en de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ). De Adviesraad bestaat uit vertegenwoordigers van beroepsverenigingen, wetenschappelijke gremia zoals de koepels van de academische werkplaatsen en enkele onderwijspartijen. Via de raden raadpleegt SKILZ het veld over knelpunten in de langdurige zorg waarvoor een nieuwe richtlijn een oplossing kan bieden. De raden denken ook mee over de disseminatie en implementatie van de richtlijnen. Verder is gesproken over de inrichting en de toekomstige agenda van de raden. In 2023 hebben alle raden één keer vergaderd.

2. SKILZ-beleid

2.1 SKILZ-Richtlijnmethode

Het doel van SKILZ is om samen met zorgprofessionals, cliënten en naasten richtlijnen te ontwikkelen voor verbetering van de kwaliteit van de langdurige zorg. Hiervoor stelt SKILZ jaarlijks een beleidsplan op. Om op de juiste manier richtlijnen te ontwikkelen heeft SKILZ haar werkwijze in een eigen richtlijnmethode beschreven die gebaseerd is op de AQUA-leidraad. Deze methode is in 2023 herzien op basis van de eigen ervaringen met het ontwikkelen van de eerste zes richtlijnen en handreikingen, maar ook vanuit inzichten die zijn opgedaan tijdens bijeenkomsten voor richtlijnontwikkelaars zoals het GENEVER-netwerk en Richtlijnen Netwerk Nederland (RNN). Het bestuur heeft de SKILZ-richtlijnmethode vastgesteld.

5

2.2 Meerjarenagenda

In 2021 is SKILZ gestart met het ontwikkelen van een meerjarenagenda. Deze wordt jaarlijks geactualiseerd. Potentiële thema's voor de meerjarenagenda van SKILZ worden aangedragen door de leden van de raden, beroepsverenigingen en het bestuur van SKILZ. In 2022 heeft het bestuur van SKILZ de meerjarenagenda vastgesteld en zijn er acht thema's naar voren gekomen, zoals Pijn bij mensen met een verstandelijke beperking, (medische) Zorg voor volwassenen met het downsyndroom en Bewegen als gewoonte in de langdurige zorg. Voor de ontwikkeling van richtlijnen op deze thema's is een aanvullende subsidie van het ministerie van VWS verkregen. In 2023 zijn twee nieuwe thema's, namelijk Seksualiteit en Het herkennen en behandelen van pijn bij mensen in de ouderenzorg, toegevoegd aan de meerjarenagenda. Deze thema's zijn vastgesteld door het bestuur.

2.3 Disseminatie- en implementatiestrategie

In 2023 is SKILZ verdergegaan met het vormgeven van haar disseminatie- en implementatiestrategie. Dit heeft geleid tot het opstellen van een interne procesbeschrijving voor disseminatie en implementatie. SKILZ werkt voor de verspreiding van de kennis uit de richtlijnen samen met de betreffende beroepsverenigingen, cliëntenvertegenwoordigers, brancheverenigingen, onderwijsorganisaties en andere stakeholders. SKILZ ziet voor zichzelf vooral in de disseminatiefase een belangrijke rol. De daadwerkelijke implementatie (adoptie, doorvoering en bestendiging) en het bieden van de hieraan verbonden kwaliteit, valt feitelijk onder de professionele verantwoordelijkheid van de zorgprofessionals.

Beroepsverenigingen zijn bij de publicaties van de zes richtlijnen in 2023 uitgebreid geïnformeerd over de richtlijnen, de hulpmiddelen zoals posters en stroomschema's en de inhoud. Daarbij is aan hen gevraagd de informatie onder hun achterban en via de eigen communicatiekanalen te verspreiden. Hier is op grote schaal gehoor aan gegeven en onder meer via LinkedIn is de communicatie over de verschenen richtlijnen goed opgepakt en gedeeld. SKILZ is blij dat de richtlijnen daarmee al goed voor het voetlicht zijn gebracht. Ook door interviews en tijdens enkele congressen is aandacht besteed aan onder meer de richtlijnen Slikproblemen en Gezonde slaap en slaapproblemen.

Zorgaanbieders vervullen een faciliterende, maar zeer belangrijke rol. Zij kunnen de nieuwe handreikingen en richtlijnen opnemen in het scholingsaanbod en zorgdragen dat kwaliteitsmedewerkers met het aanbod aan de slag gaan. De cliëntenvertegenwoordigers kunnen ook een belangrijke rol vervullen in de informatievoorziening, zodat cliënten en mantelzorgers weten waar informatie over goede zorg te vinden is. SKILZ heeft hierbij ondersteund door het ontwikkelen van samenvattings- en cliëntkaarten, een poster voor het herkennen van signalen bij slikproblemen, een praktijkkaart voor mondverzorging, een gesprekskaart proactieve zorgplanning, een beslisboom voor wel of niet een formele wilsbekwaamheidsbeoordeling en een stroomschema voor het zorgproces gezonde slaap en slaapproblemen.

2.3.1 Digitaal platform Richtlijnen Langdurige Zorg

In 2023 is het digitale platform Richtlijnen Langdurige zorg verder doorontwikkeld. Het systeem is geoptimaliseerd, zodat dit nog beter aansluit bij de werkprocessen van SKILZ. Daarnaast zijn in 2023 alle werkgroepen gaan werken in de werkomgeving van het platform Richtlijnen Langdurige Zorg. Werkgroepleden kunnen daardoor zelf in het systeem teksten schrijven, aanpassingen doen en opmerkingen plaatsen. Ook klankbordgroepleden en andere externe partijen kunnen via het platform de richtlijn inzien en van eventueel commentaar voorzien. Alle procestappen, van ontwikkeling tot autorisatie, zijn in 2023 via het platform verlopen.

Medio 2023 zijn gebruikers van het platform (werkgroepleden en procesbegeleiders) bevraagd over hun ervaringen met het platform via een korte enquête. De resultaten waren ronduit positief en enthousiast. Een enkel verbeterpunt is genoemd en waar mogelijk is deze direct al opgepakt met FreshHeads (ontwikkelaar van het platform).

Op het jaarlijkse GIN-congres (Guidelines International Network) zijn het platform en ervaringen van gebruikers gepresenteerd aan andere organisaties voor richtlijnontwikkeling en andere geïnteresseerden. Ook zij waren enthousiast over het efficiënte en gebruiksvriendelijke platform voor het ontwikkelen van richtlijnen.

In juni 2023 is de eerste handreiking gepubliceerd en in het najaar volgden kort na elkaar de andere richtlijnen. Eind 2023 zijn er zes SKILZ-richtlijnen en handreikingen (vanuit de eerste subsidieperiode) gepubliceerd op het platform.

Sinds oktober 2023 worden de bezoekersaantallen van het platform gemonitord. Deze laten een sterk positieve stijging zien in relatie tot de gepubliceerde richtlijnen.

	oktober	november	december
Bezoekers www.richtlijnenlangdurigezorg.nl	473	3377	6146
Abonnees die updates ontvangen	107	171	214

2.4 Subsidie van het ministerie van VWS

SKILZ heeft voor de ontwikkeling van de eerste zes richtlijnen en handreikingen die eind 2023 zijn gepubliceerd, subsidie gekregen van het ministerie van VWS. In 2023 is een vervolgsubsidie door het ministerie van VWS goedgekeurd voor:

- Het ontwikkelen van nieuwe richtlijnen op basis van de meerjarenagenda van SKILZ;
- Het herzien van de richtlijn Probleemgedrag bij mensen met een verstandelijke beperking;
- Het opstellen plan van aanpak en agenda voor beheer en herziening van opgeleverde richtlijnen en handreikingen;
- Het evalueren van het gebruik c.q. de toepassing van de opgeleverde richtlijnen (2-3 jaar na oplevering);
- Het voortzetten van de herziening van de richtlijnen infectiepreventie vanuit het SRI;
- Het leveren van een bijdrage aan disseminatie en implementatie van de richtlijnen.

7

SKILZ is het ministerie van VWS zeer erkentelijk voor haar steun.

2.5 Inclusie en richtlijnen

Richtlijnen worden geschreven voor een grote groep cliënten die zorg nodig hebben. Deze groep is divers en met veel verschillende kenmerken, zoals culturele achtergrond, leeftijd, geslacht etc. Veel richtlijnen spelen op deze diversiteit nog onvoldoende in. Ook voor SKILZ geldt dat de richtlijnen inclusiever van opzet mogen worden. In 2023 is SKILZ hiermee gestart door het volgen van de workshop *Sociaaleconomische en etnische verschillen in richtlijnen* van Pharos. Deze workshop was verhelderend en heeft een goede aanzet gegeven tot acties die kunnen bijdragen aan de bewustwording over inclusiever denken en het inzetten ervan binnen de ontwikkeling van richtlijnen. Dit heeft onder meer geleid tot het opstellen van een intern (actie)plan om inclusief denken te integreren in de processtappen van de ontwikkeling van de SKILZ-richtlijnen.

2.6 Communicatie

In 2023 heeft een technische update van de SKILZ-website plaatsgevonden. Hierdoor is deze op een aantal beheeraspecten verbeterd. In maart 2023 is het SKILZ-congres 'Samen sterk voor kwaliteit' georganiseerd. Vanuit communicatie is hier veel aandacht aan besteed, zowel organisatorisch als communicatief.

Doorlopende communicatie-activiteiten zijn de maandelijkse nieuwsbrief, de LinkedIn bedrijfspagina en het websitebeheer. Over 2023 is een verdere groei van het aantal abonnees op de nieuwsbrief te zien, evenals het aantal volgers op LinkedIn (zie de tabel).

	januari	april	september	december
Nieuwsbriefabonnees	320	365	398	434
LinkedIn volgers	805	961	1104	1667

2.7 SKILZ-congres

Op 23 maart 2023 is het SKILZ-congres 'Samen sterk voor kwaliteit in de langdurige zorg' gehouden. Dit eerste inhoudelijk congres is bezocht door ruim 220 deelnemers. Tijdens het congres hebben de deelnemers inzicht gekregen in belangrijke zorgthema's en aan de hand van dilemma's is ingegaan op inzichten uit de SKILZ-richtlijnen en hoe deze vertaald kunnen worden naar de praktijk. Hierbij zijn dilemma's over wilsbekwaamheid, mondverzorging, infectiepreventie, proactieve zorgplanning en slikproblemen aan de orde gekomen.

Bezoekers hebben aangegeven dat 'het nut van multidisciplinaire richtlijnen haarfijn werd aangetoond door de casuïstiek die iedereen zal herkennen'. Het programma is als verrassend ervaren, zowel inhoudelijk als qua opzet. Zo is bijvoorbeeld aangegeven door bezoekers: *'Ingaan op dilemma's en dat opschrijven in modules is precies de kracht van SKILZ en daar heeft het werkveld echt behoefte aan.'*

2.8 Deelname GIN-conferentie en Vilans congres

Vanuit SKILZ is in september 2023 deelgenomen aan de internationale GIN-conferentie (Guidelines International Network) in Glasgow. Er is een presentatie gegeven over het platform Richtlijnen Langdurige Zorg en een presentatie over de kruisbestuiving van multidisciplinaire richtlijnen.

Tijdens het Vilans congres Waardigheid en Trots in juli heeft SKILZ een presentatie gegeven over SKILZ zelf, de richtlijn Mondverzorging en de handreiking Beslisvaardigheid en wilsbekwaamheid (beide op dat moment nog in de conceptfase).

(SKILZ-presentatie tijdens Vilans congres)

3. Richtlijnen

In 2023 heeft SKILZ de laatste hand gelegd aan de ontwikkeling van de richtlijnen en handreikingen voor de thema's Beslisvaardigheid en wilsbekwaamheid, Gezonde slaap en slaapproblemen, Zelfmanagementondersteuning, Slikproblemen, Mondverzorging en Proactieve zorgplanning in de langdurige zorg. Ook is er in 2023 verder gewerkt of gestart aan een aantal nieuwe thema's. Dit zijn Zingevende daginvulling, Bewegen als gewoonte in de langdurige zorg, Verouderingsproblemen voor mensen met een verstandelijke beperking, Eenzaamheid en Pijn bij mensen met een verstandelijke beperking.

SKILZ en het Kenniscentrum van de Federatie Medisch Specialisten (KFMS) werken aan de ontwikkeling van de richtlijn (medische) Zorg voor volwassenen met downsyndroom. Ook werkt SKILZ samen met V&VN aan de richtlijn Obstipatie in de wijkverpleging en langdurige zorg. Daarnaast is SKILZ in de zomer van 2023 benaderd voor het ontwikkelen van een richtlijn over Omgaan met drang en het herkennen van verzet. In 2023 zijn de voorbereidingen hiervoor getroffen zodat in 2024 gestart kan worden met de ontwikkeling van deze richtlijn.

Verder werkt SKILZ aan de herziening van de infectiepreventierichtlijnen vanuit het Samenwerkingsverband Richtlijnen Infectiepreventie (SRI). In 2023 is gewerkt aan de richtlijnen Handhygiëne en persoonlijke hygiëne medewerker, Opvang en afvoer van urine en feces, Huisdieren en planten, Persoonlijke hygiëne client en bezoeker en Basishygiëne bij lichaamsverzorging.

3.1 Beslisvaardigheid en wilsbekwaamheid

In 2023 zijn de conceptteksten van de handreiking Beslisvaardigheid en wilsbekwaamheid geschreven. Deze zijn in het voorjaar aangeboden aan het werkveld voor extern commentaar. Het binnengekomen commentaar vanuit veel beroepsverenigingen is opvallend positief. Men is zeer enthousiast over de inhoud van de handreiking en de aanbevelingen en over de manier waarop met beslisvaardigheid en wilsbekwaamheid moet worden omgegaan. Met name op het juridische vlak kwamen enkele verzoeken voor verduidelijking binnen. Ook is er de wens tot het opnemen van casuïstiek om zo nog beter zicht te krijgen op de uitvoering van deze handreiking in de praktijk. De werkgroep is op dit verzoek ingegaan en heeft een casus uitgewerkt en een praktijksituatie aan de hand van een beslisboom in kaart gebracht. In oktober is de handreiking aangeboden voor autorisatie en in december is de handreiking gepubliceerd op het platform Richtlijnen Langdurige Zorg.

'De essentie is terug te brengen naar de samenspraak tussen cliënt en professional, en de naaste. Door samen in gesprek te gaan, echt in verbinding te zijn met elkaar, kun je de beste stappen zetten. Het is de laatste jaren duidelijk geworden dat cliënten met passende ondersteuning veel kunnen. Ook als het om beslissingen gaat, en dan hoeft het niet altijd om grote beslissingen te gaan.' (José Laheij, betrokken vanuit cliëntperspectief bij de ontwikkeling van de handreiking Beslisvaardigheid en wilsbekwaamheid.)

3.2 Gezonde slaap en slaapproblemen

In de eerste helft van 2023 is de werkgroep vier keer bij elkaar gekomen om conceptteksten voor de richtlijn Slaapproblemen te schrijven. In subgroepen is er nagedacht over vragen als "Hoe kan (de omgeving van) een cliënt gezonde slaap bevorderen?", "Hoe dient opschaling in diagnostiek en behandeling van een slaapprobleem eruit te zien?", "Wanneer verwijst je de cliënt naar een slaapcentrum?" en "Welke handvatten kunnen we bieden bij het voorschrijven van medicatie, naast het advies hier zeer terughoudend mee te zijn?". Vervolgens is de richtlijn in juni ter commentaar voorgelegd aan de relevante beroeps- en cliëntenorganisaties. Na de zomer is de werkgroep een laatste keer bij elkaar gekomen om het opgehaalde commentaar en de voorgestelde wijzigingen te bespreken. Op dat moment is ook de titel van de richtlijn aangepast naar 'Gezonde slaap en slaapproblemen'. In oktober is de richtlijn aangeboden voor autorisatie en in december is deze, samen met een stroomschema van het zorgproces bij slaapproblemen in de langdurige zorg, gepubliceerd op het platform Richtlijnen Langdurige Zorg.

'Met de richtlijn willen we zorgverleners vooral ondersteunen in hoe met slaap aan de slag te gaan. Logische handvatten geven zodat gedaan wordt wat nodig en effectief is. En een wegwijzer bieden in kennis, hulpmiddelen en routes die er op het gebied van slaap zijn. Met als doel recht doen aan de cliënt'. (Annelies Smits is arts VG en werkgroeplid bij de ontwikkeling van de richtlijn Slaapproblemen.)

3.3 Zelfmanagementondersteuning

Eind 2022 zijn alle conceptteksten voor de richtlijn Zelfmanagementondersteuning (ZMO) geschreven. In februari 2023 is de werkgroep fysiek bij elkaar gekomen voor een productieve heidag waar alle conceptteksten zijn besproken. De werkgroep is verdeeld in subgroepen die elk een hoofdstuk hebben aangepast op basis van de besproken punten. Tegelijkertijd heeft de klankbordgroep de richtlijn gelezen en commentaar gegeven. Opmerkingen van de klankbordgroep hadden betrekking op terminologie. Ook werd opgemerkt dat de begrippen zelfmanagement en zelfmanagementondersteuning nog duidelijker moesten worden omschreven. De werkgroep heeft dit gedeelte daarom herschreven. De conceptrichtlijn heeft van 4 mei 2023 tot en met 19 juni 2023 open gestaan voor extern commentaar. De commentaren zijn verzameld en besproken met de werkgroep. Op basis van de commentaren is de conceptrichtlijn aangepast en definitief vastgesteld door de werkgroep. De definitieve richtlijn is aan de betrokken (wetenschappelijke) verenigingen voorgelegd voor autorisatie en door hen geautoriseerd. Op 31 oktober 2023 is de richtlijn gepubliceerd op het Platform Richtlijnen Langdurige Zorg.

Zelfmanagement draait om het goed omgaan met de fysieke, mentale en sociale gevolgen van een aandoening in het dagelijks leven van een cliënt met een chronische aandoening of (verstandelijke) beperking. ZMO kan daarbij helpen en wordt geboden door zorgverleners, familie of mantelzorgers en anderen uit het sociale netwerk.

3.4 Mondverzorging

In januari 2023 heeft de klankbordgroep de conceptrichtlijn van commentaar voorzien. Zij heeft opmerkingen gegeven over de begrippen en afbakening, de praktische uitvoering van mondverzorging en heeft aanvullende risicofactoren voor een slechte mondgezondheid genoemd. De werkgroep is verdeeld in subgroepen die elk een hoofdstuk verder hebben aangepast naar aanleiding van de commentaren. Daarna zijn de belangrijkste punten voor de commentaarfase gezamenlijk besproken en vastgesteld. De conceptrichtlijn heeft van 6 april 2023 tot en met 30 mei 2023 opengestaan voor extern commentaar in de commentaarronde. Naar aanleiding van de commentaren is de conceptrichtlijn aangepast en vervolgens definitief vastgesteld door de werkgroep. De definitieve richtlijn is aan de betrokken (wetenschappelijke) verenigingen voorgelegd voor autorisatie en door hen geautoriseerd, waarna de richtlijn op 30 november 2023 is gepubliceerd op www.richtlijnenlangdurigezorg.nl.

'De essentie van de richtlijn is dat de mond niet vergeten moet worden. Dat klinkt als een dooddoener, maar het gebeurt helaas vaak. Goede mondgezondheid is niet alleen het hebben van goede tanden en gezond tandvlees. Het beïnvloedt de gehele gezondheid. Als iemand pijn in de mond ervaart, dan doet dat veel met het stresssysteem. Daarmee heeft mondgezondheid dus echt impact op de totale gezondheid en kwaliteit van leven.' (Irma de Hoop, technisch voorzitter van de werkgroep Mondverzorging.)

3.5 Slikproblemen

In de eerste helft van 2023 heeft de werkgroep de concepttekst van de richtlijn Slikproblemen geschreven. Zeven inhoudelijke modules zijn beantwoord aan de hand van een combinatie van wetenschappelijk bewijs en expertise uit de werkgroep. Voor de module over "Het ondersteunen van naasten" zijn interviews gehouden met naasten. Van 30 mei t/m 11 juli hebben veel beroeps- en cliëntenorganisaties commentaar gegeven op de richtlijn. Het ontvangen commentaar is door de werkgroep besproken en waar nodig is de richtlijn aangepast. Bij de richtlijn Slikproblemen is een poster "Herkennen van slikproblemen" ontwikkeld voor met name begeleiders en verpleegkundigen. In november 2023 is de richtlijn gepubliceerd. Reacties op de richtlijn zijn positief, met name op de praktische inslag van de richtlijn en aanverwante producten. Een stappenplan dat zorgverleners helpt bij het maken van afwegingen wanneer de voorgestelde behandeling niet aansluit bij de wensen en voorkeuren van cliënten, wordt ook goed ontvangen.

'Met de richtlijn willen we bewustzijn creëren rond het bestaan van slikproblemen en dat deze te behandelen zijn. Tijdige signalering is daarin van groot belang. Je hoort bijvoorbeeld regelmatig: 'Hij hoest vaak, dat hoort erbij. Het zal wel overgaan.' Er hoeft ook niets aan de hand te zijn, maar het kan wel. Juist bij deze kwetsbare groep moet iedereen alert zijn. Op de vraag hoe je kunt handelen als er een slikprobleem is, willen we in de richtlijn antwoord geven.' (Dr. Hanneke Kalf, vicevoorzitter van de werkgroep Slikproblemen.)

3.6 Proactieve zorgplanning in de langdurige zorg

In 2023 heeft de werkgroep de laatste hand gelegd aan de handreiking Proactieve zorgplanning in de langdurige zorg. Eind 2022 is de concepthandreiking vastgesteld en verstuurd naar alle relevante beroepsverenigingen en partijen voor de (externe) commentaarfase. De deadline voor het aanleveren van commentaar was 1 februari 2023. Het ontvangen commentaar is door de werkgroep besproken en waar nodig en wenselijk zijn aanpassingen gedaan. Ook heeft de werkgroep vanuit diverse beroepsverenigingen complimenten ontvangen over de inhoud en toepasbaarheid van de handreiking. In het voorjaar van 2023 is de handreiking ter autorisatie aangeboden. Na autorisatie door de beroepsverenigingen is de handreiking op 22 juni 2023 gepubliceerd op het platform Richtlijnen Langdurige Zorg. Een belangrijke mijlpaal aangezien dit de eerste handreiking is die op het platform is gepubliceerd.

Gedurende het ontwikkeltraject is er periodiek overleg en afstemming geweest met het Integraal Kankercentrum Nederland (IKNL) en de Nederlandse Internisten Vereniging (NIV). Beide verenigingen ontwikkelden namelijk in dezelfde periode een richtlijn op het gebied van proactieve zorgplanning. De publicatie van de richtlijn van IKNL was op dezelfde dag als de handreiking van SKILZ voor de langdurige zorg.

'Het is van groot belang dat proactieve zorgplanning bekend gaat worden. De inzet hiervan is van grote meerwaarde voor kwetsbare cliënten. Deze gesprekken moet je op tijd voeren, laagdrempelig en in alle rust, zodat je de mensen leert kennen en hen vragen kunt stellen over wat voor iemand belangrijk is. Wat ze nog graag willen. Ik gun mensen dat ze, door hier met zorgverleners samen over na te denken, het laatste deel van hun leven kunnen invullen zoals zij wensen. Dat is waar de handreiking aan wil bijdragen.' (Judith Peeters, als vicevoorzitter betrokken bij de ontwikkeling van de handreiking Proactieve zorgplanning.)

3.7 Medische begeleiding van volwassenen met downsyndroom

Eind 2022 is samen met het Kennisinstituut van de Federatie Medisch Specialisten een start gemaakt met de richtlijn Medische begeleiding van volwassenen met downsyndroom. De gezamenlijke procesbegeleiding vanuit SKILZ en het Kennisinstituut sluit goed aan bij het complexe karakter van de problematiek die gerelateerd is aan downsyndroom, waarbij vaak zowel medisch-specialistische als langdurige zorg nodig is. Het kernteam dat eerder is samengesteld, bestaande uit vier artsen VG en een vertegenwoordiger van de Stichting Downsyndroom, is in 2023 aangevuld met verschillende experts. Zij vertegenwoordigen onder andere de verpleegkundige, gedragsdeskundige en psychiatrische beroepsgroep. In november heeft de startbijeenkomst plaatsgevonden en zijn de plannen voor het literatuuronderzoek voor de richtlijn besproken. In 2024 gaan de werkgroepleden aan de slag met het selecteren van relevante literatuur en het beantwoorden van de uitgangsvragen over onder meer het screenen, diagnosticeren en behandelen van depressie en dementie bij volwassenen met downsyndroom.

3.8 Obstipatie

Deze richtlijn wordt ontwikkeld samen met V&VN. In januari 2023 is de knelpunteninventarisatie afgerond en is de ontwikkeling van de richtlijn gestart met de eerste werkgroepbijeenkomst. Tussen januari en april 2023 heeft de werkgroep de knelpunten geprioriteerd, uitgangsvragen opgesteld en een literatuurprotocol geschreven. Eind april zijn deze door de V&VN begeleidingscommissie goedgekeurd, waarna het literatuuronderzoek is gestart. Het literatuuronderzoek duurde tot oktober 2023. Bij vier uitgangsvragen is literatuuronderzoek uitgevoerd. In juli, november en december heeft de werkgroep de resultaten uit het literatuuronderzoek besproken, de resultaten overwogen en aanbevelingen opgesteld. Eind 2023 zijn alle conceptteksten van de richtlijn geschreven. In januari 2024 wordt een fysieke heidag georganiseerd om alle conceptteksten te bespreken.

3.9 Zingevende daginvulling

In 2023 is gestart met de ontwikkeling van de richtlijn Zingevende daginvulling. Er zijn oriënterende gesprekken gevoerd met inhoudelijke experts en er is een overzicht gemaakt van relevante literatuur en documenten. Tussen februari en april is de knelpunteninventarisatie uitgevoerd onder zorgprofessionals. Op basis van de resultaten vanuit de deskresearch en de opgehaalde knelpunten is het concept projectplan met uitgangsvragen voor de richtlijn opgesteld. Parallel hieraan is gestart met het werven en samenstellen van de werkgroep. In juni vond de eerste werkgroepbijeenkomst plaats. Hierin heeft de werkgroep het projectplan besproken en zijn definities vastgesteld, knelpunten geprioriteerd en de uitgangsvragen geschreven en geaccordeerd. De uitgangsvragen zijn gericht op het signaleren van zingevingsbehoeften, elementen van zingevende daginvulling en aanbevelingen over het inzetten van zingevende daginvulling. Er komt ook een module met de organisatie van zorg waarin continuïteit van zorg en efficiëntie in taakverdeling en samenwerking beschreven wordt. Er is een literatuurprotocol opgesteld voor het literatuuronderzoek dat, na goedkeuring van de werkgroep, in oktober is gestart.

3.10 Bewegen als gewoonte in de langdurige zorg

Voor de richtlijn Bewegen als gewoonte in de langdurige zorg zijn begin 2023 de eerste activiteiten gestart. Er zijn oriënterende gesprekken gevoerd met inhoudelijke experts en er is een overzicht gemaakt van relevante literatuur en documenten. Tussen april en mei is de knelpunteninventarisatie uitgevoerd onder zorgprofessionals. Gelijkzeitig met het opstellen van een concept projectplan op basis van de deskresearch en de opgehaalde knelpunten is gestart met het werven en samenstellen van de werkgroep. In september vond de eerste werkgroepbijeenkomst plaats, waarin onder meer het projectplan is besproken, knelpunten zijn geprioriteerd en uitgangsvragen geaccordeerd. De uitgangsvragen richten zich op de organisatie van zorg voor bewegen, het toepassen van bewegen, technische hulpmiddelen en innovaties naast het inbedden van bewegen in de dagelijks routine. Ook wordt de motivatie van cliënten, naasten en hun omgeving meegenomen. De werkgroep heeft benadrukt hoe belangrijk de inbedding in de dagelijkse routine van beweging is en dat het niet enkel om losse activiteiten gaat. Daarom is titel van de richtlijn veranderd van 'Bewegen' naar 'Bewegen als gewoonte in de langdurige zorg'. In december 2023 is het literatuuronderzoek gestart en dit wordt uitgevoerd door SKILZ.

3.11 Omgaan met drang en het herkennen van verzet

In de zomer van 2023 heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) SKILZ benaderd om een richtlijn te ontwikkelen naar aanleiding van de evaluatie van de Wet Zorg en Dwang (Wzd). Deze aanbeveling was gericht op het omgaan met drang en het herkennen van verzet. Voor het ophalen van knelpunten is met inhoudelijke experts gesproken. Daarnaast is er in de zomer van 2023 een knelpunteninventarisatie uitgevoerd onder zorgprofessionals. Op basis van de resultaten van het deskresearch en de opgehaalde knelpunten is een concept projectplan inclusief uitgangsvragen voor de richtlijn opgesteld. Parallel hieraan is gestart met het werven en samenstellen van de werkgroep.

3.12 Veroudering bij mensen met een verstandelijke beperking

In het tweede kwartaal van 2023 is de vragenlijst voor de knelpunteninventarisatie verstuurd naar zorgprofessionals in de verstandelijkgehandicaptensector. Ook zijn er een aantal gesprekken gehouden met inhoudsdeskundigen. Er is een werkgroep samengesteld, die in december 2023 voor het eerst bij elkaar is gekomen. Daarin is het concept projectplan besproken. De thema's van de richtlijn worden waarschijnlijk de kenmerken van (on)gecompliceerde veroudering bij mensen met een verstandelijke beperking, screening, begeleiding en ondersteuning. Momenteel worden de thema's en uitgangsvragen voor de richtlijn vastgesteld. Daarna zal het literatuuronderzoek worden opgestart.

3.13 Eenzaamheid

In het najaar van 2023 is gestart met de ontwikkeling van de richtlijn Eenzaamheid. Er zijn gesprekken gevoerd met inhoudelijke experts en is er deskresearch uitgevoerd. Op basis hiervan is een vragenlijst samengesteld voor de knelpunteninventarisatie. In oktober 2023 is de vragenlijst naar relevante beroepsverenigingen en cliëntorganisaties gestuurd. Als belangrijkste knelpunten zijn genoemd:

- Zorgprofessionals weten niet goed wat ze tegen eenzaamheid kunnen doen en hoe.
- Zorgprofessionals vinden het moeilijk om eenzaamheid te signaleren.
- Zorgprofessionals vinden het moeilijk om het gesprek over eenzaamheid aan te gaan.

Vervolgens zijn een werkgroep en een cliëntenwerkgroep opgezet met afgevaardigden van diverse relevante beroepsverenigingen respectievelijk cliëntorganisaties. De richtlijn Eenzaamheid is de eerste SKILZ-richtlijn waarbij een aparte cliëntenwerkgroep is samengesteld, die meerdere malen in het ontwikkelproces bijeen zal komen om hun input te leveren en de inhoud te bediscussiëren. Begin 2024 zullen de werkgroepen bijeenkomen en worden de thema's voor de richtlijn vastgesteld. Ook zal dan het literatuuronderzoek worden gestart.

3.14 Pijn bij mensen met een verstandelijke beperking

Begin 2023 is SKILZ gestart met de herziening van de richtlijn 'Signaleren van pijn bij mensen met een verstandelijke beperking' (V&VN, 2015). In samenwerking met het Landelijk Kennisnetwerk Pijn bij mensen met een Verstandelijke Beperking is in januari een knelpunteninventarisatie uitgezet onder zorgprofessionals in de gehandicaptensector. Uit deze inventarisatie is onder meer gebleken dat er in een nieuwe richtlijn meer aandacht gevraagd is voor methodisch werken bij pijn, chronische pijn, en behandeling van pijn bij mensen met een verstandelijke beperking. De resultaten van de knelpunteninventarisatie zijn in oktober ook gepubliceerd in het Nederlands Tijdschrift voor Pijn en Pijnbestrijding. In het najaar heeft de tweede werkgroepbijeenkomst plaatsgevonden. Deze stond in het teken van methodisch werken bij pijn. In het nieuwe jaar zal de werkgroep de resultaten van het literatuuronderzoek voor de overige modules van de richtlijn bediscussiëren.

4. Richtlijnen Samenwerkingsverband Richtlijnen Infectiepreventie (SRI)

Het Samenwerkingsverband Richtlijnen Infectiepreventie (SRI) is in 2023 verdergegaan met het ontwikkelen van de diverse infectiepreventierichtlijnen met als doel in 2023 de eerste richtlijnen af te ronden en te publiceren. Vanuit het samenwerkingsverband nemen FMS, RIVM en SKILZ de verantwoordelijkheid voor het herzien van richtlijnen Infectiepreventie. Samen vormen deze drie partijen het Coördinatie en Uitvoeringsorgaan van het SRI. In de zomer van 2023 komen er vanuit diverse kanten signalen dat de generieke richtlijnen die ontwikkeld worden te generiek zijn en de langdurige zorg goed hier niet goed mee kan werken. De richtlijnen zijn te veel op hoofdlijnen gemaakt en te veel gericht op de ziekenhuizen en sluiten hierdoor niet goed aan bij de behoefte die speelt in de langdurige zorg. Er is behoefte aan meer detaillering en aandacht voor de diverse settingen in de langdurige zorg. Om die reden heeft SKILZ extra middelen bij VWS aangevraagd en ontvangen om voor de langdurige zorg de richtlijnen aan te passen. Vanaf 2024 wordt gestart met een kerngroep waarin de zorgprofessionals uit de langdurige zorg zijn vertegenwoordigd om per richtlijn te kijken welke aanpassingen nodig zijn om deze goed aan te laten sluiten bij de langdurige zorg.

In het najaar 2023 is het derde SRI-congres met als thema 'Duurzaamheid in de toekomst' gehouden. Tijdens de opening van het symposium gaven SRI-voorzitters Jaap van Dissel (RIVM) en Andreas Voss (arts-microbioloog) aan dat duurzaamheid een belangrijk aspect is in richtlijnen. In relatie tot de ontwikkeling van de richtlijnen zelf is een belangrijke vraag hoe zwaar het duurzaamheidsaspect moet wegen. Vanuit verschillende perspectieven gingen diverse sprekers in op onderwerpen zoals Planetary Health, de milieuvoetafdruk van de zorgsector, de afvalproblematiek van de zorgsector en duurzaamheid in (chirurgische) richtlijnen. Ruim 250 geïnteresseerde zorgprofessionals hebben het congres bezocht.

4.1 SRI-richtlijn Handhygiëne & Persoonlijke hygiëne medewerker

In het voorjaar van 2023 is het ontvangen commentaar op de richtlijn besproken en waar nodig zijn aanpassingen gedaan. Voor de zomer is de richtlijn definitief vastgesteld en verstuurd naar alle relevante partijen met het verzoek tot autorisatie van deze richtlijn. In september hebben alle partijen geautoriseerd, met uitzondering van het Kennisinstituut voor de Medische Specialisten. De verwachting is dat begin 2024 de richtlijn gepubliceerd kan worden.

4.2 SRI-richtlijn Opvang en afvoer van urine en feces

In 2023 heeft de werkgroep grote stappen gezet in het ontwikkelen van de richtlijn. Nadat het literatuuronderzoek is uitgevoerd, is de werkgroep in subgroepen aan de slag gegaan met het schrijven van de diverse modules. Er is door de werkgroep besloten om alle mogelijke opvang- en afvoermethoden te beschrijven in de richtlijn. Dit maakt de richtlijn compleet en goed toepasbaar in de zorg waarbij de keuze voor een opvang- en afvoermethode een belangrijke vraag is. In de zomer van 2023 is de richtlijn uitgezet voor extern commentaar. Na het verwerken van het commentaar in het najaar is de richtlijn eind 2023 voor autorisatie aangeboden. De verwachting is dat de richtlijn begin 2024 gepubliceerd kan worden.

'Het gebruik van hulp- en beschermingsmiddelen is een groot onderdeel van deze richtlijn. De bedoeling is om duurzaamheid mee te laten wegen in de afwegingen om te kiezen voor bepaalde hulp- en beschermingsmiddelen. Op die manier hopen we de impact op het milieu zo klein mogelijk te houden met behoud van veilige zorg.' (Ingrid Spijkerman, voorzitter werkgroep SRI-richtlijn Opvang en afvoer van urine en feces.)

4.3 SRI-richtlijn Huisdieren en planten

Nadat de knelpunteninventarisatie begin 2023 is afgerond, heeft een eerste werkgroepbijeenkomst plaatsgevonden. Tijdens deze bijeenkomst is al snel duidelijk dat er op diverse vlakken extra inhoudelijke kennis nodig is. Aanvullende expertise is gevraagd aan het RIVM (zoönosen), de NVWA (dierenartsen), VHIG (deskundige infectiepreventie vanuit het domein publieke gezondheidszorg) en daarnaast is nog een expert op gebied van planten in relatie tot het overbrengen van infectie(ziekte)s gevraagd voor deelname aan de werkgroep. In het najaar van 2023 is de samenstelling van de werkgroep compleet en is het raamwerk (de inhoud en opbouw van de richtlijn) nogmaals onder de loep genomen. Daarnaast is gekeken welke vragen door systematisch literatuuronderzoek moeten worden onderzocht. In 2024 zal dit verder worden opgepakt en uitgevoerd, waarna de werkgroep zal overgaan tot het schrijven van de inhoudelijke modules.

'De inzet van dieren en planten is erg waardevol voor de diverse zorgomgevingen. Daar handvatten voor bedenken is een uitdaging die we samen aangaan.' (Selma Bons, voorzitter van de werkgroep SRI-richtlijn Huisdieren en plantent)

4.4 SRI-richtlijn Persoonlijke hygiëne cliënt en bezoeker

Na de afronding van de knelpunteninventarisatie in het voorjaar van 2023 is de werkgroep voortvarend aan de slag gegaan met het opstellen van de diverse onderdelen van de richtlijn. De werkgroep is opgesteld in vier subgroepen waarbij iedere groep een module heeft opgesteld. Voor deze richtlijn blijkt literatuuronderzoek niet nodig; voor de diverse onderdelen kan worden verwezen naar andere SRI-richtlijnen zoals de richtlijn Persoonlijke beschermingsmiddelen en Handhygiëne en persoonlijke hygiëne voor de medewerker. In het najaar van 2023 zijn de modules in concept afgerond en plenair besproken tijdens een werkgroepbijeenkomst. In het voorjaar van 2024 komt de werkgroep bijeen om de hele conceptrichtlijn door te nemen waarna deze vervolgens voor extern commentaar kan worden uitgezet.

4.5 SRI-richtlijn Basishygiëne bij lichaamsverzorging

In 2023 is in het eerste kwartaal de knelpunteninventarisatie afgerond en is de bijbehorende rapportage opgesteld. Helaas blijft gedurende het hele jaar het aantal aanmeldingen voor de werkgroep onvoldoende om van start te kunnen gaan. In het najaar is de richtlijn nogmaals onder de aandacht gebracht en hebben enkele nieuwe werkgroepleden zich gemeld. Het aantal is minimaal maar voldoende om de ontwikkeling van deze richtlijn in 2024 te starten. Deze richtlijn richt zich specifiek op het domein langdurige zorg.